

การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ทางสังคม ของคนไทยในออสเตรเลีย

สร้อยมาศ รุ่งมณี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นและการพัฒนานำเสนอคุณภาพของการย้ายถิ่นทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศอันนำมาซึ่งเงินส่งกลับบ้านที่ช่วยเลื่อนชั้นทางสังคม (upward mobility) ทั้งของตัวผู้ย้ายถิ่นในฐานะผู้ที่มีความสามารถในการเคลื่อนย้ายไปสู่พื้นที่ที่พัฒนาสูงกว่าเดิม สามารถหารายได้ที่จะช่วยยกระดับทางเศรษฐกิจของครัวเรือนต้นทางและยังเป็นส่วนหนึ่งในสังคมเศรษฐกิจที่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม ในหลายกรณีการย้ายถิ่นระหว่างประเทศสามารถนำมาสู่การเลื่อนชั้นทางสังคมที่ต่ำลง (downward mobility) หรือเลื่อนสูงขึ้นไปได้ด้วย ซึ่งในการอธิบายการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยมากเป็นการอธิบายผ่านกรอบคู่ตรงข้ามระหว่างการย้ายถิ่นที่ทำให้เกิดการเลื่อนชั้นขึ้นและลง แต่ในบทความนี้ ผู้เขียนเสนอให้มองการย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่มีพลวัต บางมิติสามารถที่จะทำให้ผู้ย้ายถิ่นเลื่อนชั้นทางสังคมขึ้นหรือลง หรืออยู่ระหว่างกลางกลับไปมาซึ่งเป็นบริบทข้ามพื้นที่

ผู้เขียนศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารติดตามและสัมภาษณ์คนไทยที่มีสถานภาพเป็นแรงงานในมหานครซินีเย่ ประเทศออสเตรเลีย จำนวน 10 ราย ซึ่งในจำนวนนี้ สองรายเป็นผู้ย้ายถิ่นเข้ามาระหว่างทศวรรษ 1970 และ 1990 ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลรายอื่นๆ เป็นผู้ย้ายถิ่นเข้ามาหลังปี 2000 บทความมุ่งวิเคราะห์ชนชั้นทางสังคม (social class) ชีวิตการทำงานและชีวิตทางสังคม ซึ่งแม้สถานะโลกาภิวัตน์ทำให้แรงงานสามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวกมากขึ้น แต่ความสามารถในการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นกลับไม่ได้เท่าเทียมกัน เนื่องจากช่วงเวลาการย้ายถิ่นและนโยบายรัฐในแต่ละยุคสมัย ผู้เขียนสะท้อนประเด็นดังกล่าวผ่านตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์การย้ายถิ่นที่อาจไม่ได้จบสิ้นลงเพียงแค่การเดินทางไปถึงประเทศปลายทาง และความพยายามของแรงงาน

ในการต่อรองเพื่อที่จะเคลื่อนย้าย (mobility) ด้วยวิธีการต่างๆ รวมไปถึงความพยายามที่จะหยุดเคลื่อนที่ (dwelling) เพื่อที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นในประเทศที่มีระดับการพัฒนามากกว่าด้วย

บทนำ

งานวิชาการในกลุ่มการย้ายถิ่นระหว่างประเทศแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายของผู้คนและความเชื่อมโยงที่ไม่ได้มีเพียงการเชื่อมโยงเชิงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ระหว่างต้นทางกับปลายทางในเชิงพื้นที่ (spatial mobility) แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อการเคลื่อนขึ้นทางสังคม (social mobility) โดยเฉพาะกรณีที่ผู้ย้ายถิ่นประสบความสำเร็จสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจในครัวเรือนต้นทางได้ ประเด็นดังกล่าวถูกเน้นย้ำในรายงานการพัฒนามนุษย์ปี 2009 (Human Development Report, 2009) ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ของการเคลื่อนย้ายกับการพัฒนา (human mobility and development) และยังชี้ว่าหากมนุษย์สามารถเคลื่อนย้ายตามความปรารถนาของตนเองได้ ก็มักจะไปในที่ที่ดีกว่าเดิม รายงานชี้ว่ากว่า 3 ใน 4 ของผู้ย้ายถิ่นข้ามชาตินั้น จะย้ายไปยังที่มีระดับการพัฒนาคนที่สูงกว่าที่เป็นอยู่ในประเทศต้นทาง (UNDP, 2009, p.21) งานวิชาการเกี่ยวกับการย้ายถิ่นในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านต่างชี้ให้เห็นคุณูปการของการย้ายถิ่นเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงแหล่งรายได้ที่ไม่ได้มีเพียงภาคเกษตรกรรมแต่ยังมีเงินส่งกลับบ้าน (remittances) ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของรายได้ (พัฒนา กิตติอาษา, 2557; Keyes, 2012; Kelly, 2012a) นอกจากนี้ การย้ายถิ่นยังทำให้ผู้หญิงเปลี่ยนบทบาทตนเองให้กลายเป็นผู้หารายได้ให้กับครัวเรือนต้นทางซึ่งตัวชี้วัดความสำเร็จอาจจะ

เป็นบ้านหลังใหม่ที่ทันสมัย (Mills, 1999; Rigg, 2005)

อย่างไรก็ตาม งานที่ศึกษาการเคลื่อนชั้นทางสังคมของตัวผู้ย้ายถิ่นในการเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศโดยเฉพาะในกรณีของแรงงานย้ายถิ่นไทยในต่างประเทศยังมีค่อนข้างจำกัด โดยมากจะเน้นไปที่วิถีชีวิตความเป็นอยู่และความสัมพันธ์กับครัวเรือนต้นทาง (พัฒนา, 2553; Kaminer, 2005) หรือเน้นที่การเคลื่อนชั้นทางสังคมของผู้หญิงที่แต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับชายชาวตะวันตก ซึ่งงานวิจัยของ อเล็กซานเดอร์ ทรู๊ป และโฆเซตา บุตรรัตน์ (Alexander Trupp & Kosita Butratana, 2015) พบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้หญิงไทยที่สมรสกับคนออสเตรเลียส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจหลังการย้ายถิ่นมาประเทศออสเตรเลีย ซึ่งผู้หญิงโดยส่วนใหญ่จบการศึกษามัธยมศึกษาบังคับทำให้หางานนอกบ้านที่ไม่ใช่งานแรงงานไม่ได้ แต่โดยภาพรวม พวกเธอมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้ส่งกลับบ้านโดยมาจากการพึ่งพาผู้สมรส

เพื่อที่จะทำความเข้าใจการเคลื่อนชั้นทางสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ บทความนี้ใช้กรณีศึกษาการย้ายถิ่นของคนไทยในออสเตรเลีย โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารนโยบายการอพยพและงานวิจัย นอกจากนี้ ผู้เขียนได้สัมภาษณ์คนไทยที่อยู่อาศัยในมหานครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลียจำนวน 10 ราย ในจำนวนนี้ สองรายเป็นผู้ย้ายถิ่นเข้ามาในออสเตรเลียในทศวรรษ 1970 และ 1990 ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลรายอื่นๆ เป็นผู้ย้ายถิ่นเข้ามาหลังปี 2000 โดยทั้งหมดจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากประเทศไทย ใช้วีซ่านักเรียนและมีจุดประสงค์เรียนภาษาและทำงานไปพร้อมกัน บทความนี้แบ่งการนำเสนอออกเป็นสี่ส่วน ส่วนแรกเป็นการทบทวนกรอบแนวคิดเรื่องพื้นที่กับการเคลื่อนชั้นทางสังคมซึ่งผู้เขียนเรียกว่า “การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ทางสังคม” (socio-spatial mobility) ส่วนที่สอง เป็นประวัติศาสตร์การย้ายถิ่นของคนไทยในออสเตรเลียและการ

เลื่อนชั้นทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นไทยรุ่นแรก ส่วนที่สาม เป็นการวิเคราะห์ การเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นรุ่นปัจจุบัน และส่วนสุดท้าย เป็นบทสรุป เน้นย้ำถึงความสามารถในการเลื่อนชั้นทางสังคมที่ไม่เท่ากันของผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากช่วงเวลาการย้ายถิ่นและนโยบายรัฐ

การเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility) การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ (Spatial Mobility) และการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ทางสังคม (Socio-spatial Mobility)

การเลื่อนชั้นทางสังคม (social mobility) เป็นประเด็นที่นักสังคม- วิทยาสนใจมาช้านานว่าการกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมจะทำให้ปัจเจกชน ส่วนหนึ่งที่มีความสามารถ มีความพยายาม หรือโชคดี สามารถเลื่อนชั้น ทางสังคมได้ ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมและลำดับชั้นทางสังคมจากคนรุ่น หนึ่งสู่อีกรุ่น (Favell & Recchi, 2011) หรือเป็นการเปลี่ยนผ่านของการ จัดสรรทรัพยากรและตำแหน่งทางสังคมของปัจเจก ครอบครัว หรือกลุ่มคน ภายใต้โครงสร้างสังคมหรือเครือข่ายที่ถูกกำหนดไว้แล้ว (Kaufman et al., 2004, p. 747) แต่ในยุคโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ (spatial mo- bility) เช่น การย้ายถิ่น การเดินทางระยะยาว รวมถึงการเคลื่อนที่ของทั้ง ผู้คน สิ่งของ บริการข้ามพื้นที่เกิดขึ้นเป็นปกติอันเป็นสัญลักษณ์แสดงถึง สังคมที่ถูกเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในยุคปัจจุบัน นักวิชาการกลุ่มการเคลื่อน ย้ายศึกษา (mobility turn) จึงนำเสนอกรอบแนวคิดเพื่ออธิบายมิติความ สัมพันธ์ระหว่าง “สิ่งที่เคลื่อน” กับ “พื้นที่” ซึ่งในที่นี้การเคลื่อนย้ายเชิง พื้นที่ที่มีความหมายมากกว่าการเคลื่อนระหว่างจุดเริ่มต้นไปยังจุดหมาย

ปลายทางเป็นเส้นตรง ในที่นี้ การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ของสิ่ง (entities) อาจจะมีส่งอิทธิพลต่อจุดออกตัว ช่วงเวลาของการเดินทาง และจุดหมายปลายทางด้วย และการเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนย้ายก็อาจจะเป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดเรื่องการเคลื่อนย้ายศึกษา ยังเสนอให้พิจารณาความไม่ต่อเนื่องของการเคลื่อนย้ายหลายลักษณะ เช่น ประกอบไปด้วย การหยุดนิ่งในพื้นที่ (spatial fixity) การอยู่อาศัย (dwelling) การหยุดนิ่งชั่วคราว (mooring) เป็นต้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวอาจไม่ได้เกิดจากตัว “สิ่ง” นั้นเองก็ได้ แต่อาจเป็นเงื่อนไขทางโครงสร้างเชิงอำนาจ เช่น ระเบียบกฎเกณฑ์ที่กำกับการเคลื่อน (Cresswell, 2006; Urry, 2000) ซึ่งภายใต้กรอบคิดการเคลื่อนย้ายศึกษาดังกล่าว คำถามสำคัญที่บทความนี้ต้องการพิจารณาคือการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นการเคลื่อนย้ายเชิงกายภาพมีความเกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อมิติการเคลื่อนชั้นทางสังคมอย่างไร ซึ่งในที่นี้ ผู้เขียนขอเรียกการปรับใช้แนวคิดการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ที่สัมพันธ์กับมิติการเคลื่อนย้ายทางสังคมว่า “การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ทางสังคม” (socio-spatial mobility)

ฟิลิป เอฟ เคลลี (Philip F. Kelly, 2012b) ตั้งข้อสังเกตว่าการศึกษารื่องการเคลื่อนชั้นทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงชนชั้น (class) ของปัจเจกชนจากชั้นหนึ่งไปสู่ชั้นอื่นในสังคมไม่ว่าจะพิจารณาตามกรอบมาร์กซิสต์ (Marxist) ในเรื่องการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต หรือตามกรอบแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่ใช้อำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นตัววัดก็ตาม การเคลื่อนชั้นทางสังคมมักถูกทำความเข้าใจบนฐานของภูมิศาสตร์ระดับชาติ (national scale) มากกว่าที่จะข้ามพรมแดน ดังนั้น เราจึงมักเห็นการตั้งคำถามในพื้นที่ขนาดย่อย เช่น การผลิตซ้ำทางชนชั้นในพื้นที่ที่กลายเป็นเมือง และสภาพของชนชั้นแรงงานเมือง และพื้นที่ทางเศรษฐกิจในฐานะพื้นที่พิเศษที่กักแรงงานเอาไว้ (Pratt, 1989) หรือใน

ประเทศไทย (ปรกรณ์ เชื้อแก้วจิตดา, 2559) ใช้แนวคิดการจัดช่วงชั้นทางสังคมศึกษาประสบการณ์ มุมมอง และทัศนคติของคนกวาดถนนสังกัดกรุงเทพมหานครซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่ต่ำต้อยในสังคม การวิเคราะห์ชนชั้นดังกล่าวราวกับว่าชนชั้นทางสังคมเป็นลักษณะที่เกิดในพื้นที่แห่งหนึ่งที่ยับยั้งกระบวนการทางชนชั้นเอาไว้ (Kelly, 2012b, p. 163)

ในสถานการณ์ที่มีการเคลื่อนย้ายประชากรระดับโลกจำนวนมากดังยุคปัจจุบัน การย้ายถิ่นระหว่างประเทศได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงการก่อตัวทางชนชั้นและการเลื่อนชั้นทางสังคมทั้งที่สังคมต้นทางและปลายทาง ในพื้นที่ต้นทาง อาจมีเพียงครัวเรือนที่มีฐานะที่สามารถระดมทรัพยากรในการจ่ายค่าเดินทางไปทำงานในต่างประเทศซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง (Barney, 2011; Kelly, 2011) ในขณะที่เงินส่งกลับบ้านในกรณีที่แรงงานประสบความสำเร็จอาจทำให้ครัวเรือนปลายทางสามารถยกระดับและสถานภาพทางเศรษฐกิจได้ นอกจากนี้ ถ้าเราพิจารณาชนชั้นทางสังคมแบบเป็นกระบวนการ (process) ในการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ เราอาจพบความซับซ้อนของกระบวนการดังกล่าว เช่น กรณีแรงงานฟิลิปปินส์ที่ย้ายถิ่นไปเป็นคนรับใช้ในบ้านในประเทศแคนาดา พวกเขามีการศึกษาที่ดีแต่ต้องลดสถานะทางสังคมลงสู่การเป็นชนชั้นแรงงาน แต่ปัจจัยในเรื่องเครือข่ายทางสังคมของแรงงานในประเทศต้นทางและปลายทางและโครงสร้างสังคมในฟิลิปปินส์ที่การเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นทำได้ค่อนข้างยาก แรงงานฟิลิปปินส์ที่มีทักษะจำนวนมากจึงต้องการออกจากการเลื่อนชั้นแบบปิดในประเทศตนเองสู่การแสวงโชคในประเทศพัฒนาแล้ว (Kelly, 2012b)

เจอร์ลดีน แพรตต์ (Geraldine Pratt, 1999) ศึกษาการย้ายถิ่นของแรงงานฟิลิปปินส์เช่นกัน และตั้งข้อสังเกตว่าการย้ายถิ่นได้ทำให้ผู้ย้ายถิ่นเคลื่อนจากสถานการณ์ภายในประเทศต้นทางที่สถานะของพวกเขาอาจจะสามารถเป็นนายจ้างหรือผู้จ้าง ให้กลายเป็นสถานะสู่การเป็นคนรับใช้ใน

ประเทศอื่น ในกรณีการย้ายถิ่นของแรงงานฟิลิปปินส์ แรงงานจำนวนมากที่สามารถอยู่ในสถานะชนชั้นกลางในประเทศต้นทางได้กลายเป็นแรงงานระดับล่างในประเทศปลายทาง งานของ สร้อยมาศ รุ่งมณี (Rungmanee, 2014) กล่าวถึงการเปลี่ยนสถานภาพทางชนชั้นในการย้ายถิ่นข้ามแดนของแรงงานโดยศึกษาการเคลื่อนย้ายของแรงงานลาวในประเทศไทย พบว่าการจัดชนชั้นทางสังคมบนฐานของการครอบครองปัจจัยการผลิตอาจใช้ไม่ได้ ในกรณีนี้ เนื่องจากแรงงานลาวเมื่ออยู่ที่หมู่บ้านต้นทางต่างเป็นเจ้าของที่ดิน และต่างสามารถจ้างแรงงานรับจ้างในหมู่บ้านมาเป็นแรงงานในฤดูเพาะปลูก แต่เมื่อพวกเขาเดินทางข้ามแดนมาเป็นแรงงานในประเทศไทย พวกเขากลายเป็นชนชั้นแรงงานและยังถูกกดทับด้วยสถานภาพความเป็นต่างดาว ซึ่งการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงของแรงงานลาวในไทยในกรณีนี้ได้ทำให้ครัวเรือนในหมู่บ้านต้นทางสามารถเลื่อนชั้นสูงขึ้นผ่านการมีบ้านหลังใหม่ ผ่านวัฒนธรรมการบริโภคแบบเมืองและความสามารถในการซื้อที่ดินได้เพิ่มขึ้น

บทความนี้ใช้แนวคิดการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่กับการเลื่อนชั้นทางสังคมบนฐานของงานวิจัยข้างต้นในการพิจารณาผู้ย้ายถิ่นคนไทยในออสเตรเลีย โดยจะพิจารณาความซับซ้อนของการเลื่อนชั้นทางสังคมข้ามพื้นที่ และชี้ให้เห็นว่าในบางกรณีการย้ายถิ่นระหว่างประเทศสามารถนำมาสู่การเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงหรืออาจจะเลื่อนสูงขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงสลับไปมาได้ ซึ่งในการอธิบายการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยมากเป็นการอธิบายผ่านกรอบคู่ตรงข้ามระหว่างการย้ายถิ่นที่ทำให้เกิดการเลื่อนชั้นขึ้นและลง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเสนอให้มองการย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่มีพลวัต โดยชี้ให้เห็นว่าโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมระหว่างผู้ย้ายถิ่นเข้ามาในยุคแรก (ทศวรรษ 1970–1990) และผู้ย้ายถิ่นในยุคต่อมามีความแตกต่างกันทั้งนี้เนื่องจากกฎระเบียบการย้ายถิ่น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง และปริมาณการย้ายถิ่นของคนไทยสู่ออสเตรเลียมีมากขึ้นกว่าเดิมหลาย

ร้อยละ แต่ก็ไม่ใช่ว่าผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้จะต้องติดอยู่กับสถานะทางสังคมโดยเลื่อนชั้นขึ้นหรือลงที่เป็นความสัมพันธ์แนวตั้งนี้ไปตลอด ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงบริบททางประวัติศาสตร์การย้ายถิ่นของคนไทยในออสเตรเลียและการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นไทยรุ่นแรก

ประวัติศาสตร์การย้ายถิ่นของคนไทยในออสเตรเลีย และการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นรุ่นแรก

ออสเตรเลียเป็นประเทศที่กำเนิดขึ้นจากการอพยพของผู้ย้ายถิ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลังจากค้นพบทวีปออสเตรเลีย ระหว่าง ค.ศ. 1788–1848 สหราชอาณาจักรซึ่งยึดครองออสเตรเลียในฐานะอาณานิคมได้ใช้ดินแดนนี้เป็นอาณานิคมสำหรับนักโทษ ผู้ตั้งถิ่นฐานในยุคแรกโดยมากจึงเป็นนักโทษและครอบครัวของทหารที่ถูกส่งมาจากประเทศเจ้าอาณานิคม จนศตวรรษที่ 19 เกิดปรากฏการณ์ตื่นทอง (Gold Rush) ส่งผลให้ผู้ที่มิใช่ นักโทษ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในทวีปออสเตรเลียมากขึ้นเรื่อย ๆ ในจำนวนนี้มีประชากรจีนและมองโกลรวมอยู่ราวร้อยละ 3.3 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (Australian Government, 2015) หลังการสถาปนาเครือรัฐออสเตรเลีย (Commonwealth of Australia) เมื่อวันที่ 1 มกราคม 1901 พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการอพยพโยกย้ายฉบับแรกมีจุดประสงค์เพื่อจำกัดการอพยพย้ายถิ่นไว้เฉพาะชาวยุโรปโดยกำเนิดเพื่อที่จะสร้างออสเตรเลียให้เป็นดินแดนของคนผิวขาว (White Australia Policy)¹ เพื่อลดการแข่งขันทาง

¹ ในที่นี้หมายรวมถึงทั้งเป็นดินแดนของประชากรผิวขาวและเป็นดินแดนที่มีความบริสุทธิ์ทางเชื้อชาติ พระราชบัญญัตินี้ยังกำหนดลักษณะผู้ย้ายถิ่นที่ไม่เป็นที่ต้องการ เช่น

เศรษฐกิจระหว่างผู้ตั้งรกรากจากยุโรปกับผู้อพยพที่มาจากทวีปเอเชีย แต่ในที่สุดรัฐบาลออสเตรเลียก็จำเป็นต้องเปลี่ยนทิศทางและยกเลิกการจำกัดการย้ายถิ่นเมื่อสถานการณ์การเมืองโลกเปลี่ยนแปลง หลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ปี 1949 เป็นต้นมา) ความจำเป็นในการพัฒนาอุตสาหกรรมและเพิ่มศักยภาพทางการทหารจึงทำให้รัฐบาลเน้นรับผู้อพยพและผู้พลัดถิ่นหลังสงครามจากประเทศในทวีปยุโรป² นอกจากนี้ ช่วงสงครามอินโดจีน รัฐบาลเริ่มคำนึงถึงผลประโยชน์ของออสเตรเลียที่จะเป็นผู้นำในเอเชียแปซิฟิก และยอมรับหลักการการรับผู้ลี้ภัยโดยไม่เลือกปฏิบัติ (Immigration without discrimination) (Jupp, 1995) โดยสรุป รัฐบาลออสเตรเลียรับผู้ลี้ภัยระหว่างปี 1975 ถึง 1997 รวมทั้งสิ้น 185,700 ราย แบ่งเป็นผู้ลี้ภัยจากเวียดนาม (157,863 ราย) กัมพูชา (17,605 ราย) และลาว (10,239 ราย) (UNHCR, 2000, p. 98) ซึ่งผู้ย้ายถิ่นจากประเทศเหล่านี้จำนวนมากอาศัยอยู่ตามค่ายผู้ลี้ภัยบริเวณชายแดนไทยหรือเกิดที่ชายแดนไทยในระหว่างรอการอพยพไปประเทศที่สาม³ ทำให้พบว่าผู้ย้ายถิ่นไทยรุ่นแรก ๆ

มีอาการทางจิต เป็นโรคติดต่อ โสเภณี เป็นบุคคลจัดว่าอันตราย เช่น อาชญากร ผู้ใช้แรงงานหนัก และต้องผ่านแบบทดสอบที่เป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาตระกูลยุโรป ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องรู้หนังสือ (Department of Immigration and Border Protection, 2017)

² ประเทศดังกล่าว ได้แก่ อิตาลี กรีซ โปแลนด์ ยูโกสลาเวีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย เอสโตเนีย ยูเครน เชโกสโลวาเกีย และฮังการี

³ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลสำรวจสำมะโนประชากรซึ่งจะมีคำถามถึงประเทศที่เกิด (country of birth) จึงมีประชากรจำนวนหนึ่งระบุว่าเป็นผู้เกิดในแผ่นดินไทย ข้อมูลปี 1986 ระบุว่าประชากรที่เกิดในประเทศไทยที่อยู่อาศัยในออสเตรเลียมีจำนวน 6,998 คน แต่มีเพียงแค่ครึ่งเดียวในจำนวนนี้ที่มีเชื้อชาติไทย (Department of Immigration and Citizenship 2011).

ในออสเตรเลียที่มีภูมิลาเนาในจังหวัดชายแดนภาคตะวันออกเฉียงใต้บางส่วนจึงย้ายถิ่นเข้ามายังออสเตรเลียพร้อมกับเครือญาติที่ลี้ภัยจากประเทศสงครามเหล่านี้เช่นกัน

ในยุคเปิดรับการย้ายถิ่นยุคแรก ประชากรของออสเตรเลียยังเบาบาง และกระบวนการให้สัญชาติของรัฐยังทำได้โดยง่าย ผู้เขียนมีโอกาสได้พบกับ คุณเฉลียว ทองศรีนุ่น นายกสภาคครัวเรือนชาวไทยในออสเตรเลีย ปัจจุบันอายุ 70 ปี หนึ่งในคนไทยที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในออสเตรเลียในปี 1973 จากการแนะนำของอาจารย์สอนภาษาไทยในมหาวิทยาลัยที่ผู้เขียนศึกษาในออสเตรเลีย คุณเฉลียว (หรือที่คนรุ่นหลังเรียกว่า “คุณลุงเฉลียว”) ให้ข้อมูลว่าตนเป็นคนจังหวัดพัทลุง จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาแล้วได้งานเป็นคนดูแลบ้านของเจ้าหน้าที่สถานทูต เมื่อได้รับการชักชวนให้เดินทางมาท่องเที่ยวในออสเตรเลีย คุณเฉลียวซึ่งในเวลานั้นเห็นว่าประเทศไทยกำลังมีความวุ่นวายทางการเมืองและเศรษฐกิจตกต่ำจึงเดินทางเข้าออสเตรเลียด้วยวีซ่าท่องเที่ยวแล้วตัดสินใจอยู่หางานทำในเมืองซิดนีย์เพราะมีรายได้และโอกาสที่ดี ขณะที่คนไทยจำนวนมากในยุคนั้นมุ่งไปสหรัฐอเมริกา คุณเฉลียวเลือกที่จะมาออสเตรเลียแม้จะแทบไม่รู้จักเลยว่าออสเตรเลียมีสภาพเป็นอย่างไร เมื่อมาถึงแล้วพบว่าแรงงานเป็นที่ต้องการจนเรียกว่าสามารถเปลี่ยนงานได้ตลอดเวลา “วันนี้ทำงานหนึ่ง พรุ่งนี้หางานใหม่ก็ได้ ถ้าไม่ชอบ บ้านเมืองก็ปลอดภัย ขับรถมาจอดเสียบุญแจ้ทั้งไว้ก็ไม่หาย อาชญากรรมก็ไม่มี หมาตายตัวหนึ่งนี่ลงหนังสือพิมพ์แล้วเพราะไม่มีข่าวจะลง” (เฉลียว ทองศรีนุ่น, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2014)

ในยุคของคุณเฉลียว การย้ายถิ่นมาทำงานต่างประเทศคือการเดินทางออกจากประเทศต้นทางในระยะยาว มาแล้วไม่ได้กลับจนเกือบสิบปีผ่านไป นอกจากนี้ หนทางการกลายเป็นพลเมืองไม่ใช่เรื่องยากลำบากดังเช่นยุคปัจจุบันเพราะเพียงไปรายงานตัวกับรัฐก็สามารถขอสัญชาติได้

โดยไม่ยุ่งยาก เมื่อมีประสบการณ์ทำงานระยะหนึ่งและพอมีเงินทุนแล้ว คุณเฉลียวจึงเป็นผู้ตั้งร้านอาหารไทยร้านแรกในชิตนี้อยู่และประกอบธุรกิจร้านอาหารเรื่อยมาจนในปัจจุบันเป็นเจ้าของร้านอาหารไทยใจกลางเมืองชิตนี้อยู่ขายอาหารปักษ์ใต้และเป็นนักธุรกิจคนไทยที่ได้รับการยอมรับ

ประสบการณ์ของคุณลุงเฉลียวคล้ายคลึงกับประสบการณ์ของคุณเพชร นาสตี้ส์ เจ้าของร้านอาหารไทยซึ่งผู้เขียนเคยไปทำงานเป็นพนักงานเสิร์ฟ คุณเพชรามีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดหนองคาย ในปี 1986 ขณะที่คุณเพชรากำลังศึกษาระดับปริญญาตรีปีแรกที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ญาติซึ่งย้ายไปอยู่เมืองไอคแลนด์ นิวซีแลนด์ ชักชวนให้มาเยี่ยมเยียน ญาติของคุณเพชรมาเดินทางมากับคนลาวอพยพที่หนีสงครามในลาวเข้ามาจังหวัดหนองคาย คุณเพชรจึงเดินทางไปไอคแลนด์โดยการรับรองของญาติและอยู่ทำงานในโรงงานอาหารทะเลที่นั่น และยังพยายามสร้างธุรกิจของตนเอง เช่น เคยพยายามจะเปิดร้านขายเสื้อผ้า แต่กิจการขาดทุน จนปี 1993 ได้พบกับสามีซึ่งย้ายมาจากประเทศอังกฤษ จึงชวนกันย้ายมาตั้งรกรากในเมืองชิตนี้อยู่และเปิดร้านอาหารร่วมกันเพราะเห็นว่าเป็นเมืองที่เศรษฐกิจดีกว่าที่ไอคแลนด์ คุณเพชรทำงานอย่างหนักและยังเป็นผู้รับรองพี่สาวของตนเองสองคนให้ย้ายถิ่นเข้ามาในออสเตรเลียเพื่อเป็นแม่ครัวที่ร้านอาหารด้วย “สมัยก่อนมันทำได้ เราไม่มีแรงงานเราก็สปอนเซอร์คนไทยด้วยกันมาทำงานครัวได้ รัฐบาลเขาให้ แต่ตอนนี้ทำได้ยาก แล้วก็แพงมากด้วย” เมื่อให้เปรียบเทียบเส้นทางชีวิตของตนเองกับคนรุ่นปัจจุบันที่เข้ามาอยู่ที่ชิตนี้อยู่ คุณเพชรากล่าวว่า “มันไม่เหมือนกันนะ เดี่ยวนี้จะมีมากก็ยาก ค่าใช้จ่ายมันสูง อะ ไร ๆ ก็แพง มันไม่ใช่จะลงทุนแล้วตั้งตัวได้แบบเมื่อก่อน ร้านอาหารไทยก็มีเยอะแล้ว” (เพชร นาสตี้ส์, สัมภาษณ์ 25 กุมภาพันธ์ 2014)

ปัจจุบันคุณเพชรเป็นเจ้าของร้านอาหารขนาด 100 ที่นั่งในย่านการค้าขนาดใหญ่ของเมืองชิตนี้อยู่ ร้านอาหารแห่งนี้ยังเป็นแหล่งงานของนักเรียน

ไทยและผู้หญิงไทยที่ย้ายถิ่นจากการแต่งงานกับคนออสเตรเลียด้วย นอกจากนี้ คุณเพชรายังคงเดินทางกลับบ้านที่หนองคายทุกปีเพื่อไปเยี่ยมครอบครัว และไปทำบุญในวัดประจำตำบลซึ่งแม้ไม่ได้คิดจะกลับไปอยู่ที่ประเทศไทยแล้ว แต่ก็คิดว่าตนเองยังผูกพันกับแผ่นดินเกิด

คุณเฉลียวและคุณเพชรเป็นตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นคนไทยในออสเตรเลีย รุ่นบุกเบิกที่สามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจโดยอยู่ในช่วงเวลาที่ได้เปรียบในเรื่องของนโยบายการรับผู้ย้ายถิ่นของประเทศออสเตรเลียในขณะนั้น และยังมีโอกาสจากการทำงานที่ยังมีการแข่งขันไม่สูง ในปัจจุบันเจ้าของธุรกิจร้านอาหารไทยในรัฐนิวเซาท์เวลส์มีการรวมตัวกันในรูปแบบสมาคมร้านอาหาร และรวมตัวกันเองโดยเฉพาะกลุ่มเจ้าของร้านอาหารรุ่นแรก ๆ ที่ย้ายถิ่นเข้ามาในยุค 1980-1990 ซึ่งต่างสามารถพัฒนาร้านอาหารจนเป็นกิจการขนาดกลางถึงใหญ่ บางรายมีหลายสาขา และอาหารไทยกลายเป็นอาหารที่เป็นที่รู้จักจนแทบจะพบร้านอาหารไทยทุกมุมถนนในเมืองซิดนีย์

ในส่วนต่อไปจะกล่าวถึงประสบการณ์และลักษณะการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นคนไทยรุ่นต่อมาซึ่งมีความแตกต่างกับผู้ย้ายถิ่นรุ่นแรกในเรื่องกฎเกณฑ์การย้ายถิ่น เงื่อนไขและค่าใช้จ่ายซึ่งแม้ว่าผู้ย้ายถิ่นรุ่นต่อมากจะมีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยทั้งหมด แต่การจะเลื่อนชั้นทางสังคมสู่เจ้าของธุรกิจหรือการอยู่อาศัยในออสเตรเลียในระยะยาวเป็นเรื่องยากและต้องใช้ความพยายามดิ้นรนมากกว่า

นโยบายการย้ายถิ่นหลังปี 2000 จนถึงปัจจุบัน และการเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงของ ผู้ย้ายถิ่นคนไทยในออสเตรเลีย

นโยบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นหลังปี 2000 และปรากฏการณ์การย้ายถิ่นในออสเตรเลียมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่การอพยพในยุคก่อนๆ เป็นการเคลื่อนที่เพื่อมาตั้งรกรากถาวร หลังปี 2000 เป็นต้นมาพบว่า มีการเพิ่มขึ้นของการอพยพที่ไม่ถาวร (non-permanent migration) การไหลบ่าของผู้ย้ายถิ่นในยุคก่อนและปัญหาการก่อการร้ายทำให้รัฐหันมาสนับสนุนการให้วีซ่าระยะสั้นๆ และเปิดรับการย้ายถิ่นน้อยลง รัฐออกนโยบายจำกัดการอนุญาตการย้ายถิ่นแบบถาวรไว้ที่แรงงานมีทักษะบางสาขาซึ่งจะได้รับวีซ่าชั่วคราวเป็นเวลา 4 ปี และสามารถเปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้พำนักถาวรได้⁴ การสมรสกับคนสัญชาติออสเตรเลีย และผู้ที่มีแนวโน้มจะทำประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับออสเตรเลียโดยลงทุน 5 ล้านดอลลาร์ออสเตรเลียขึ้นไปเป็นระยะเวลาสี่ปี ไม่ว่าจะในธุรกิจใดๆ หรือซื้ออสังหาริมทรัพย์ในออสเตรเลียและพำนักอาศัยในออสเตรเลียเกิน 180 วัน สามารถได้สิทธิพำนักถาวรจนเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นนโยบายดึงดูดนักลงทุนผู้ร่ำรวยโดยเฉพาะจากประเทศจีน

ประเภทวีซ่าระยะสั้นที่เป็นที่นิยมมากที่สุดหลังปี 2000 ได้แก่ วีซ่า

⁴ งานของ เลสลีย์แอน ฮอว์ธอร์น (Leslyanne Hawthorne, 2010) ซึ่งระหว่างปี 2001–2006 มีแรงงานมีทักษะที่เปลี่ยนสถานะจากผู้พำนักชั่วคราวเป็นผู้พำนักถาวรโดยพบว่า ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศจำนวนถึง ร้อยละ 57 วิศวกรจำนวน ร้อยละ 52 แพทย์ ร้อยละ 45 และนักบัญชี ร้อยละ 41 ที่อยู่ในออสเตรเลียเป็นผู้ที่เกิดในประเทศอื่น

นักเรียน และวีซ่าประเภท Working and Holiday Makers (WHM) สำหรับเยาวชนในประเทศพัฒนาแล้วที่อายุระหว่าง 18–30 ปี ซึ่งในแต่ละปีมีผู้ยื่นขอวีซ่าประเภทนี้มากกว่าหนึ่งแสนราย ระหว่างปี 2004–2005 พบว่ามีผู้ย้ายถิ่นเพื่อตั้งรกรากในออสเตรเลียเพียง 123,424 ราย ในขณะที่มีผู้ที่ถือวีซ่าพำนักระยะสั้น 371,373 ราย [Department of Immigration and Multicultural and Indigenous Affairs (DIMIA), 2006 cited in Hugo, 2006, p. 110] นอกจากนี้ รัฐบาลออสเตรเลียยังสนับสนุนการให้วีซ่ากับนักเรียนต่างชาติที่จะเข้ามาศึกษาต่อในออสเตรเลียและยังอนุญาตให้นักศึกษาทำงานนอกเวลาได้ไม่เกิน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ระบบการศึกษาของออสเตรเลียมีทั้งการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียนฝึกอาชีพ (vocational training school) ซึ่งเรียนเป็นประกาศนียบัตรระยะสั้น และได้รับความนิยมอย่างยิ่ง วีซ่าสำหรับนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยให้ตามระยะเวลาการศึกษา แต่สำหรับประกาศนียบัตรระยะสั้นนั้นมีตั้งแต่ 3 เดือน 6 เดือน ไปจนถึง 1 ปี ซึ่งผู้ย้ายถิ่นเข้ามาพำนักชั่วคราวด้วยการขอเข้ามาเรียนหลักสูตรเหล่านี้จะอยู่ได้ไม่เกิน 8 ปีเท่านั้น

ผลกระทบของนโยบายการย้ายถิ่นส่งผลต่อลักษณะการเคลื่อนย้ายของประชากรไทยในออสเตรเลียด้วย แม้จำนวนประชากรไทยในออสเตรเลียเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหลังปี 2000⁵ แต่จากการวิเคราะห์ฐานข้อมูลประชากรที่เกิดในประเทศไทยและอาศัยอยู่ในออสเตรเลียในปี 2011 ของ แทมเมอร์เลน บีสลีย์ และคณะ (Tamerlaine Beasley et al., 2014) พบว่าโดย

⁵ ข้อมูลสำมะโนประชากรของรัฐบาลออสเตรเลียระบุว่าก่อนปี 2000 มีผู้ที่เกิดในประเทศไทยอาศัยอยู่ในออสเตรเลียจำนวนเพียง 19,000 คน แต่ในปี 2011 ประเทศไทยติดอันดับที่ 10 จาก 15 อันดับประเทศต้นทางที่มีอัตราการเพิ่มของผู้ย้ายถิ่นเข้าออสเตรเลียมากที่สุด และมีจำนวนผู้ที่เกิดในประเทศไทยที่อยู่อาศัยในออสเตรเลียเพิ่มขึ้นเป็น 61,910 คน (Australian Bureau of Statistics, 2015)

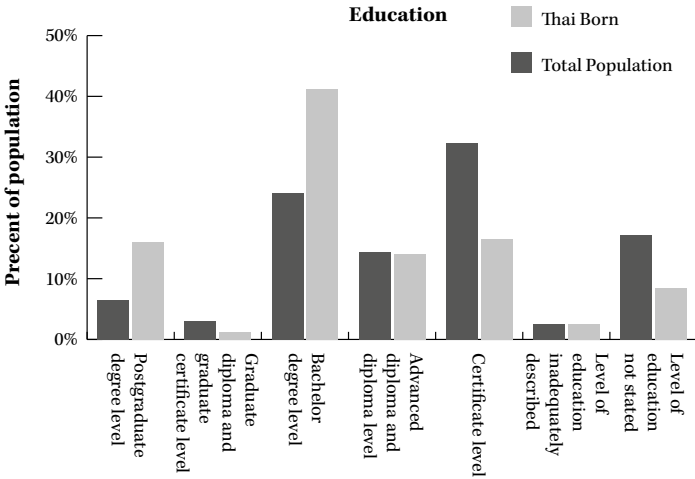
เฉลี่ยแล้วประชากรไทยมีระดับการศึกษาดีกว่าประชากรในออสเตรเลียทั่วไป กล่าวคือ มีสัดส่วนของผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าประชากรโดยรวมของออสเตรเลียถึงเกือบสองเท่า (ดู แผนภูมิ 1) แต่กลับประกอบอาชีพในกิจการใช้แรงงาน และยังมีรายได้เฉลี่ยน้อยกว่าพลเมืองกลุ่มอื่น ๆ ในออสเตรเลียด้วย (ดู แผนภูมิ 2)

ในกรณีนี้ กรอบความคิดเรื่องการเลื่อนสถานภาพทางสังคมและชนชั้น ข้ามพรมแดนช่วยให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ได้ดีขึ้น ผู้เขียนจะนำข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มคนไทยในซิดนีย์ที่ผู้เขียนเคยร่วมงานในร้านอาหารไทย ร้านอาหารตะวันตก และร้านนวดแผนไทยจำนวน 8 ราย ที่ย้ายถิ่นเข้ามาในช่วงหลังปี 2009 ทั้งหมดอายุระหว่าง 24-33 ปี แบ่งเป็นเพศชาย 3 คน เพศหญิง 5 คน โดยผู้เขียนจะแบ่งลักษณะทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นไทยในออสเตรเลียรุ่นใหม่ ออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

การลดความเชี่ยวชาญ (deprofessionalisation) และการลดทักษะ (deskilling)

ผู้ย้ายถิ่นชาวไทยซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลทุกรายในที่นี้เป็นผู้มีการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี 2 ใน 8 รายจบการศึกษาด้านบริหารธุรกิจจากมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสอน 2 รายจบด้านบริหารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเอกชน 3 รายจบจากมหาวิทยาลัยของรัฐในสาขาศิลปศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ และรายสุดท้ายจบการศึกษาด้านบริหารธุรกิจจากมหาวิทยาลัยเปิด ทุกรายสมัครวีซ่านักเรียนเข้าประเทศออสเตรเลียเพื่อลงเรียนภาษาอังกฤษหรือหลักสูตรประกาศนียบัตร และมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างความต้องการเข้ามาทำงานหารายได้ การหาประสบการณ์ใหม่ ๆ และความต้องการในการเข้ามาศึกษาต่อ อย่างไรก็ตาม

การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ทางสังคมของคนไทยในออสเตรเลีย

แผนภูมิ 1: ระดับการศึกษาของผู้ที่มีถิ่นเกิดในประเทศไทยที่อยู่อาศัยในออสเตรเลีย เทียบกับประชากรทั้งหมด ข้อมูลปี 2013

แผนภูมิ 2: อาชีพของผู้ที่มีถิ่นเกิดในประเทศไทยที่อยู่อาศัยในออสเตรเลีย เทียบกับประชากรทั้งหมด ข้อมูลปี 2013

ที่มา: Beasley et al. (2014)

ก็ตาม เมื่อเข้ามาทำงานทำในออสเตรเลีย พวกเขามีโอกาสทำงานแรงงาน
เท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลสี่รายเป็นพนักงานเสิร์ฟและเป็นพ่อครัวในร้านอาหาร
สองรายทำงานในร้านนวดแผนไทย หนึ่งรายเป็นช่างทำผม และรายสุดท้าย
ทำอาชีพขับรถเก็บของเก่าและขับรถส่งอาหาร ยิ่งออสเตรเลียเป็นประเทศ
ที่มีคนไทยอาศัยอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เครือข่ายทั้งทางเศรษฐกิจสังคมของคน
ไทยยิ่งกว้างขวาง มีการสร้างพื้นที่ประกาศรับสมัครงานในเว็บไซต์คนไทย
รวมถึงบริษัทรับทำวีซ่าที่คนไทยเป็นเจ้าของกิจการ ผู้ที่ย้ายมาใหม่เมื่อมา
ถึงแล้วสามารถจะหางานทำในธุรกิจของคนไทยได้ มีที่อยู่อาศัยในห้องเช่า
ของคนไทย และมีเพื่อนที่มีประสบการณ์ให้คำแนะนำ เครือข่ายของนักเรียน
ไทยที่กลายเป็นแรงงานในออสเตรเลียมียู้อย่างกว้างขวาง⁶ และแม้กฎ-
หมายจะกำหนดให้ผู้ถือวีซ่านักเรียนทำงานได้ไม่เกิน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
แต่งานใช้แรงงานทุกประเภทเป็นงานเหมาจ่ายด้วยเงินสด ทำให้นักเรียน
ไทยส่วนใหญ่ทำงานเกินชั่วโมงที่กำหนดได้

ระหว่างปี 2012–2013 ผู้เขียนทำงานเป็นประชาสัมพันธ์ในร้านนวดแผน
ไทยทำให้ได้รู้จักกับพนักงานในร้านกว่าสิบคนซึ่งย้ายถิ่นเข้ามาออสเตรเลีย
ด้วยวีซ่านักเรียน พวกเขาลงทะเบียนเรียนภาษาอังกฤษอาทิตย์ละสองวัน
ทุกคนจบการศึกษาระดับปริญญาตรีแต่ไปฝึกนวดแผนไทยเพื่อจะมาทำงาน
ร้านนวด วันละเกือบ 10 ชั่วโมง (เวลาทำงาน 10.00 น. จนถึง 21.30 น.)
ซึ่งสร้างรายได้ให้อย่างต่ำวันละ 120 ดอลลาร์ออสเตรเลีย (หรือสามารถ
มากกว่าวันละ 300 ดอลลาร์ออสเตรเลียในวันที่ลูกค้าเยอะ) ในแต่ละวัน
จะมีพนักงานนวดประจำร้าน 7–8 คน ชาว (นามสมมติ) เป็นหนึ่งใน
เพื่อนร่วมงานที่ผู้เขียนได้พบและยังติดต่อยู่จนปัจจุบัน

⁶ ดูงานที่ศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมของแรงงานนักเรียนไทยในออสเตรเลียได้
ใน ธนพฤษภ์ ชามะรัตน์ (2559)

ข้าว (ปัจจุบันอายุ 30 ปี) เรียนจบปริญญาตรีสาขาบริหารธุรกิจจากมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ เล่าว่ามีคนชักชวนให้มาออสเตรเลียโดยเฉพาะให้มาทำงานร้านนวดเพราะรายได้ดี ข้าวจึงกู้เงินและเข้ามาออสเตรเลียได้สองปีแล้ว เนื่องจากต้องทำเอกสารและหลักฐานการเงินทำให้ต้องใช้บริษัททำให้โดยจ่ายค่าทำหลักแสนซึ่งจะต้องผ่อนคืนเมื่อมาถึงและได้งานทำแล้ว ข้าวยอมจ่ายเงินเพื่อที่จะได้มาทำงาน “ต่างประเทศ” และเพื่อเก็บเงินเรียนหลักสูตรเบเกอรี่ งานที่ข้าวทำในร้านนวดแผนไทยไม่เกี่ยวข้องกับวุฒิการศึกษาของข้าว แต่ข้าวก็ทำเพื่อที่จะเก็บเงิน “ไม่รู้จะหางานอะไรทำนะพี่ ถ้าไม่นวดก็มีแต่งงานร้านอาหาร งานทำความสะอาด หนูว่าทำงานร้านอาหารเหนื่อยกว่างานนวดอีก ต้องวิ่งเสิร์ฟตลอด งานนวดนี้เวลาไม่มีลูกค้าก็ยังได้นั่งเฉยๆ บ้าง” (ข้าว, สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2016) ในมุมมองของข้าว คนไทยในออสเตรเลียจำนวนมากเดินทางมาเพื่อทำงานหารายได้และหาประสบการณ์มากกว่ามาเรียนหนังสือ ด้วยค่าแรงขั้นต่ำที่สูงกว่าประเทศไทยถึงสิบเท่าทำให้คนจำนวนมากที่เข้ามาทำงานเพียงระยะเวลาห้าปีและกินอยู่อย่างประหยัดสามารถตั้งตัวได้ และชีวิตความเป็นอยู่ในออสเตรเลียก็มีคุณภาพกว่าประเทศไทย ซึ่งสำหรับบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยเอกชนอย่างข้าวคงไม่สามารถหางานบริษัทในไทยที่มีรายได้เท่ากับร้านนวด นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลรายอื่นต่างกล่าวไปในทางเดียวกันในเรื่องโอกาสทางเศรษฐกิจในประเทศไทยที่แม้จะหาอาชีพแบบชนชั้นกลางไม่ต้องทำงานแรงงาน แต่คงจะเป็นเรื่องยากที่จะมีรายได้ต่อเดือนเท่ากับในออสเตรเลียซึ่งรายได้ที่ผู้ย้ายถิ่นไทยได้รับนั้นเป็นระดับต่ำเทียบกับผู้ที่เกิดในออสเตรเลียแต่พวกเขาเห็นว่าอยู่ในระดับพอรับได้เทียบกับรายได้ขั้นต่ำในประเทศไทย

พี่ไก่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่เห็นว่ารายได้ในออสเตรเลียเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นจากประเทศไทยยอมทำงานแรงงาน แต่คุณภาพชีวิตที่ดี

กว่าในกรุงเทพฯ ก็มีส่วนสำคัญ ผู้เขียนได้รู้จักกับพีโก้ (นามสมมติ) ผ่าน การแนะนำของเพื่อนคนไทย พีโก้เป็นบัณฑิตวิศวกรรมศาสตร์จากมหา- วิทยาลัยรัฐ เคยทำงานบริษัทในประเทศไทยมา 3 ปี ก่อนจะตัดสินใจลา ออกและสมัครมาเรียนภาษาอังกฤษที่ออสเตรเลียเพื่อหาประสบการณ์ใหม่ พีโก้อยู่ในออสเตรเลียเข้าปีที่หกแล้ว และประกอบอาชีพเก็บของเก่าขายที่ ทำให้มีรายได้เป็นกอบเป็นกำมากกว่างานบริษัทในประเทศไทยหลายเท่า

ผู้เขียนตามไปดูว่าพีโก้ทำงานอย่างไร จึงพบว่าพีโก้ขับรถบรรทุกขนาด เล็กเก่าๆ ตระเวนไปตามย่านที่อยู่อาศัยในซิดนีย์ พีโก้จะดูประกาศล่วงหน้า ว่าทางการจะมาเก็บขยะชิ้นใหญ่ๆ เช่นเครื่องใช้ไฟฟ้าและเฟอร์นิเจอร์ใน เขตใด วันใด พีโก้จะไปทีนั้น เก็บของดังกล่าวไปขายก่อนที่รถของเทศบาล จะมาเก็บ งานนี้สร้างรายได้ให้พีโก้วันละ 150-200 ดอลลาร์ออสเตรเลีย โดยใช้เวลาเพียง 3 ชั่วโมงต่อวัน ยิ่งวันที่เก็บขยะอะลูมิเนียม เช่น ตู้เย็น เต้าปาร์บีคิวได้ยิ่งทำให้ได้รายได้ดี ช่วงเย็นพีโก้ยังใช้รถคันเดิมหารายได้ ด้วยการเป็นพนักงานส่งอาหารตามบ้านด้วย เมื่อถูกถามว่าหากครบ 8 ปี แล้ว จะทำอย่างไรต่อไป พีโก้ตอบว่า “คงจะต้องกลับไทย แต่จะไปทำงาน บริษัทแบบเดิมก็ไม่ได้แล้ว ตามไม่ทันรุ่นน้องแล้ว พีโก้ไปเปิดร้านซ่อม เครื่องใช้ไฟฟ้า แต่ถ้าเป็นไปได้ก็อยากทำเรื่องอยู่ที่นั่นแหละ พีโก้สังคมไม่ ไร้ร้อน อยู่สบายดี อยู่กรุงเทพฯ พีโก้ทำงานหนัก ทำโอที จนไม่เคยได้เห็น พระอาทิตย์เลย” (โก้, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2014)

จะเห็นได้ว่าผู้ย้ายถิ่นรุ่นหลังเหล่านี้มีวิธีการเข้าออสเตรเลียที่ผูกอยู่กับการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐ และยังมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่จำกัด อย่างไรก็ตาม ผู้ย้ายถิ่นไทยในออสเตรเลียที่อยากจะอาศัยอยู่ระยะยาวไม่ได้ต้องการ จะถูกลดทอนให้ทำงานไร้ทักษะ ผู้เขียนพบว่า ผู้ที่อยากจะอยู่ระยะยาว เช่น อิง ซึ่งในปัจจุบันเป็นช่างทำผม อิงให้ข้อมูลว่าตนเองก็เริ่มจากการเป็น พนักงานเสิร์ฟและลงเรียนทักษะอาชีพคือการทำผม อิงมองว่าช่างทำผม

เป็นงานต้องใช้ทักษะฝีมือ และค่าแรงก็สูงกว่างานใช้แรงงานอื่นๆ มาก (ค่าตัดผมในออสเตรเลียในร้านระดับดีราคา 100 ดอลลาร์ออสเตรเลียขึ้นไป) คล้ายๆ กับยังและบิกซึ่งเป็นพ่อครัวในร้านอาหารและรับจ้างทำความสะอาด ยังต้องการจะอยู่อาศัยในออสเตรเลียในระยะยาว ยังวางแผนจะเก็บเงินเปิดร้านของตนเองซึ่งวิธีนี้จะทำให้ขอวีซ่าพำนักถาวรได้ ในขณะที่ผู้ที่คิดมาอยู่ระยะสั้น เช่น เป้ พ่อครัวในร้านอาหารไทยแห่งหนึ่งซึ่งมาจากครอบครัวฐานะดี เป้กล่าวว่าเขามาทำงานเป็นพ่อครัวเพื่อเก็บเงินและเพื่อเรียนรู้วิธีการทำร้านอาหารในต่างประเทศ ถือว่ามาเป็นประสบการณ์เพียงสองถึงสามปีก็เตรียมจะกลับบ้าน ในสภาพชั่วคราวเช่นนี้ เป้สามารถอดทนได้ เพราะมีเป้าหมายอื่นในชีวิต ดังนั้นในภาพรวม การย้ายถิ่นของผู้มีการศึกษากลุ่มนี้สู่การเป็นแรงงานไร้ทักษะจึงถูกให้ความหมายหลายแบบไม่ว่าจะเป็นงานที่ทำชั่วคราวเพื่อเก็บเงินและหาประสบการณ์ เป็นงานที่ให้ค่าจ้างเมื่อเทียบกับอยู่ประเทศไทยที่ชนชั้นกลางอย่างพวกเขาอาจต้องทำงานหนักแต่เลื่อนชั้นทางสังคมให้สูงขึ้นไม่ได้ และชีวิตการทำงานในออสเตรเลียแม้จะทำงานแรงงานแต่ก็มีชีวิตทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดีกว่าในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ

พื้นที่การอยู่อาศัย

ชุดนี้ยังเป็นมหานครที่มีผู้ย้ายถิ่นอาศัยอยู่มากที่สุดในออสเตรเลีย เฉพาะใจกลางนครซิดนีย์ซึ่งมีพื้นที่เพียง 25 ตารางกิโลเมตรพบว่ามีประชากรที่มีถิ่นเกิดในประเทศไทยอาศัยอยู่เป็นอันดับที่ 5 มีจำนวน 3,627 คน⁷

⁷ ลำดับ 1-4 ได้แก่ ประชากรที่เกิดในสหราชอาณาจักร 9,671 คน, จีน 9,113 คน, นิวซีแลนด์ 5,528 คน และอินโดนีเซีย 3,708 คน

นอกจากนี้ เมื่อเทศบาลนครซิดนีย์ (City of Sydney, 2016) ใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรดังกล่าววิเคราะห์ 10 อันดับภาษาที่นอกเหนือจากภาษาอังกฤษที่มีการใช้มากที่สุดในพื้นที่ใจกลางนครซิดนีย์ ภาษาไทยยังอยู่ในลำดับที่ 3 ในกลุ่มนี้ด้วย⁸ เมื่อปริมาณประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ชุมชนคนไทยในซิดนีย์จึงได้เสนอเทศบาลนครซิดนีย์ให้ติดป้ายไทยทาวน์ (Thai Town) ไว้สองด้านของถนนสายหลักกลางเมืองซึ่งเต็มไปด้วยร้านอาหาร ร้านขายของชำ ร้านนวดแผนไทย ร้านตัดผม ร้านรับโอนเงิน และกิจการจำนวนมากที่เกิดขึ้นโดยผู้ย้ายถิ่นจากประเทศไทย ซึ่งนับเป็นไทยทาวน์แห่งที่สองของโลกต่อจากไทยทาวน์แห่งแรกในมหานครลอสแอนเจลิสในสหรัฐอเมริกา

ค่าเช่าห้องพักสองห้องนอนใจกลางเมืองราคาเฉลี่ยอยู่ที่สัปดาห์ละ 1,000–2,000 ดอลลาร์ออสเตรเลีย ขึ้นอยู่กับสภาพอาคาร ขนาดห้องทำเล และสิ่งอำนวยความสะดวก คอนโดมิเนียมขนาดใหญ่รอบไทยทาวน์เป็นที่อยู่อาศัยของผู้ย้ายถิ่นนานาชาติ รวมไปถึงผู้ย้ายถิ่นคนไทย แต่ด้วยราคาเช่าที่สูงมากดังกล่าว ผู้เช่าหลักซึ่งมักจะเป็นคนไทยด้วยกันที่เก็บเงินลงทุนปรับห้องพักขนาดสองห้องนอนให้กลายเป็นห้องเช่าที่สามารถบรรจุผู้เช่าได้ 10–15 คนโดยการจัดวางเตียงสองชั้นไว้ในแต่ละมุมไม่ว่าแม้แต่ระเบียงกระจกที่สร้างไว้สำหรับตากผ้า (sunny room) ก็สามารถเปลี่ยนเป็นที่นอนเล็กๆ สำหรับคนหนึ่งคนที่จะเข้าไปพักอาศัยได้ หรือมุมห้องรับแขกที่บางครั้งก็มีการเอาตุ้มมากันเป็นชอกสำหรับวางพูกและติดผ้ามา่านบาง ๆ เพื่อสร้างความเป็นส่วนตัว ผู้เช่าหลักหากำไรกับผู้เช่ารายย่อยที่ต้องจ่ายเงินประมาณ 100–150 ดอลลาร์ออสเตรเลียต่อสัปดาห์ แลกกับ

⁸ ภาษาพูดที่นอกเหนือจากภาษาอังกฤษที่มีการใช้มากที่สุดในใจกลางนครซิดนีย์อันดับ 1–2 ได้แก่ ภาษาจีนกลาง (แมนดาริน) และภาษาจีนกวางตุ้ง

ความเป็นอยู่ที่แออัด⁹ แต่คนส่วนใหญ่ต่างยอมจ่ายและจำเป็นที่จะต้องอยู่อาศัยในห้องแบบดังกล่าวเพราะการทำงานรายได้ขั้นต่ำในออสเตรเลียไม่สามารถจะจ่ายค่าความเป็นอยู่ในระดับมาตรฐานได้

การเปิดห้องให้เช่าที่บรรจผู้เช่าเกินขนาดของห้องในซิดนีย์เป็นประเด็นมาช้านาน มีการร้องเรียนกับเทศบาลท้องถิ่นเป็นระยะ ๆ และมีการส่งเจ้าหน้าที่มาตรวจตราห้องพักด้วย แต่ผู้ให้เช่าจะมีวิธีการเก็บห้องให้เหมือนมีคนพักตามจำนวนกำหนด เช่น ขนของขึ้นไปวางบนเตียงชั้นที่สองแล้วแจ้งว่าไม่มีใครนอนตรงนั้น เป็นต้น แต่เมื่อสอบถามเพื่อนคนไทยอื่น ๆ ในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ ส่วนใหญ่จะตอบตรงกันว่าที่พักเป็นเพียงที่อาศัยนอน ชีวิตประจำวันส่วนใหญ่อยู่ตามร้านอาหารและงานพิเศษอื่น ๆ มากกว่า ส่วนคนที่มีความรักก็มักจะหารค่าเช่าจ่ายกันทำให้สามารถเช่าห้องพักที่ดีขึ้นกว่าเดิมได้

การปักหลัก (dwelling) หยุดนิ่งชั่วคราว (mooring) และพลวัตของการ “เคลื่อนย้าย” เชิงพื้นที่ (socio-spatial mobility)

การเป็นผู้ย้ายถิ่นในออสเตรเลียในยุคที่รัฐบาลจำกัดการย้ายถิ่น ซึ่งสวนทางกับสภาวะการณ์ของโลกที่เชื่อมต่อเข้าหากันในยุคโลกาภิวัตน์นั้น ทำให้ผู้ย้ายถิ่นที่อาจจะไม่มีเงินไม่มากพอแต่ต้องการที่จะย้ายมาทำงานในออสเตรเลียต้องดิ้นรนด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้ว ในขณะที่เดียวกันก็มีผู้ที่พร้อมจะยอมเสี่ยงเพื่อให้ตัวเองได้เคลื่อนย้าย (mobile) หรือได้หยุดนิ่ง (mooring) ชั่วระยะ หรือปักหลัก (dwelling) ในรูปแบบต่าง ๆ กัน

⁹ ค่าเช่าห้องพักแบบที่ต้องใช้ห้องน้ำรวมราคาอยู่ที่ 250 ขึ้นไปต่อสัปดาห์ ส่วนค่าเช่าห้องแบบที่มีห้องน้ำในตัวอาจสูงถึง 350 ดอลลาร์ออสเตรเลียขึ้นไปต่อสัปดาห์

และความไม่ต่อเนื่องของการเคลื่อนย้ายดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ (socio-spatial mobility) ในแง่ที่อาจทำให้เกิดพลวัตของการเคลื่อนไปพร้อมกับการเคลื่อนชั้นทางสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง

ข้าวเล่าให้ฟังถึงประสบการณ์ของตัวเองที่เคยช่วยเพื่อนคนไทยซึ่งเรียนจบมาจากมหาวิทยาลัยเดียวกันที่อยากจะเคลื่อนย้ายมาทำงานที่ออสเตรเลีย แต่เริ่มต้นเข้าประเทศด้วยวีซ่าท่องเที่ยวแล้วแอบทำงาน ในระยะหลัง ๆ ก็มีการคนไทยในเมืองไม่มีใครกล้าจ้างผู้ถือวีซ่าท่องเที่ยวเพราะเป็นเรื่องผิดกฎหมาย หากโดนตรวจจับจะไม่คุ้มกับการเสียค่าปรับหรือถูกปิดกิจการ เหลือแต่งานภาคเกษตร เช่น งานในไร่่อ่งุ่นซึ่งอยู่ไกลจากเมือง ข้าวจึงไปทำงานในไร่่อ่งุ่นกับเพื่อนอยู่สามเดือน

“งานลำบากมาก เขาให้ตัดกิ่งอ่งุ่นถือกรรไกรตัดกิ่งอันใหญ่ ๆ หนัก ๆ ทำงานกลางแจ้ง หนาวก็หนาว ที่พักมีให้นอนรวม ๆ กัน มีทั้งคนลาว เขมร ไทย เจ้าของไร่เป็นผู้หญิงลาวที่แต่งงานกับคนออสเตรเลีย เวลาที่มีตำรวจมาตรวจเขาก็รู้ได้ยังไงไม่รู้ เขาก็เอาคนงานที่เอกสารไม่ถูกต้องไปซ่อนไว้ก่อน เห็นเขาก็รู้ทุกทีว่าจะมีการตรวจ หนูทำงานหนักแบบนี้ไม่ไหว อยู่ไม่ถึงเดือนหนูลาออกเลย เพื่อนไม่ยอมออกก็ปล่อยไว้นั่นละ” (ข้าว, สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2016)

เพื่อนของข้าวอยู่ที่ไร่่อ่งุ่นได้ไม่นาน ก็สามารถจ้างผู้ย้ายถิ่นคนไทยด้วยกันให้จดทะเบียนแต่งงานกับตนเองเพื่อจะได้รับสถานะวีซ่าติดตามได้ การรับจ้างแต่งงานเป็นอีกวิธีที่เป็นที่นิยม แต่เชื่อว่าจะใช้ได้เสมอไป ดังเช่น ไหม (นามสมมติ) พนักงานนวดหญิงในร้านที่ผู้เขียนทำงานอยู่และได้พบกับเหตุการณ์ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองออสเตรเลียเข้าควบคุมตัวไหมเพื่อส่งกลับประเทศ (deport) เนื่องจากไหมอยู่ในฐานะโรบินฮู้ด ไม่ได้ลงทะเบียนเรียน

ภาษาและต่อวีซ่านักเรียน ไหมเคยจดทะเบียนแต่งงานกับคนไทยด้วยกัน เพื่อขอสถานะวีซ่า แต่คนไทยคนนั้นต้องการกลับบ้าน สถานะดังกล่าวจึงหมดไป ไหมต้องการแอบอยู่อย่างผิดกฎหมายเพียงชั่วระยะหนึ่งเพื่อเก็บเงิน โดยคิดจะกลับบ้านแล้วไม่กลับมาอีกเลย อยู่มาครบหนึ่งปีจึงมีเรื่องทะเลาะกับพนักงานคนอื่นในร้าน ทำให้มีคนจับตามองว่าไหมไม่ได้ไปเรียนภาษา และอาจอยู่อย่างผิดกฎหมาย นำไปสู่การแจ้งตำรวจจนไหมถูกส่งตัวกลับ ส่วนเจ้าของร้านซึ่งเป็นคนไทยที่ย้ายมาอยู่ออสเตรเลียเกินกว่า 20 ปี และได้สัญชาติออสเตรเลียเรียบร้อยแล้วถูกเรียกค่าปรับที่จ้างงานแรงงานผิดกฎหมาย

ผู้ให้ข้อมูล 2 ใน 8 ราย ได้แก่ ข้าวและเล็กเป็นผู้หญิงที่ต้องการพำนักในออสเตรเลียระยะยาวโดยไม่ต้องกลับบ้านเมืองไทย ทั้งสองรายจึงตกลงใจแต่งงานกับผู้ชายสัญชาติออสเตรเลีย ข้าวเก็บเงินได้ก้อนหนึ่งจึงไปลงเรียนทำเบเกอรี่ตามที่ตั้งใจและหันไปทำงานพิเศษในร้านเบเกอรี่ ข้าวอยู่ที่ออสเตรเลียจนเกือบครบแปดปีจึงได้แต่งงานกับสามีที่เพิ่งรู้จักกันได้ไม่นานแต่ต้องการจะช่วยให้ข้าวได้อยู่ในออสเตรเลียต่อ ข้าวเล่าว่าอยากอยู่ต่อเพราะคงไม่มีที่ใดที่ทำให้ข้าวทำงานมีรายได้ไปเที่ยวยุโรปได้ทุกปี มีสวนสาธารณะสวยๆ ให้เดินเล่น สามารถซื้อของมีใช้ได้ด้วยเงินของตัวเองและมีสวัสดิการสุขภาพที่ดี ส่วนเล็กซึ่งเป็นพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหาร หลังจากแต่งงานแล้วยังคงทำงานเสิร์ฟและลงคอร์สเรียนเพิ่มเติมเรื่องการดูแลเด็กเล็กโดยเล็กวางแผนจะเปิดกิจการรับดูแลเด็กในละแวกบ้าน

จะเห็นว่าผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงมีโอกาสขอวีซ่าพำนักถาวรในออสเตรเลียด้วยการแต่งงานและอาจนำไปสู่การเคลื่อนย้ายสู่ที่พักที่ติงกว่าเดิม หรือสถานภาพทางสังคมที่ดีขึ้นในฐานะที่ได้กลายเป็นพลเมืองของออสเตรเลีย แม้ว่าโอกาสในปัจจุบันจะค่อนข้างจำกัดกว่าในอดีต ในขณะที่โอกาสของผู้ย้ายถิ่นชายที่จะแต่งงานกับคนสัญชาติออสเตรเลียมีน้อยกว่าผู้หญิง ส่วน

คนอีกกลุ่มที่มีโอกาสในการขอวีซ่าพำนักระยะยาว ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) เนื่องจากกฎหมายออสเตรเลียอนุญาตให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีหลักฐานความสัมพันธ์กันสามารถรับรองสถานะวีซ่าให้กันได้ ชายไทยจำนวนไม่น้อยจึงเปลี่ยนสถานะวีซ่าด้วยการมีคู่เป็นชายที่ถือวีซ่าพำนักถาวรของออสเตรเลียรับรองให้ งานของออเดรีย หยู (Audrey Yue, 2008) ซึ่งศึกษาการได้วีซ่าพำนักถาวรของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ พบว่าระหว่างปี 1991–2005 มีผู้ได้วีซ่าพำนักถาวรในออสเตรเลียมากกว่า 7,500 ราย โดยกลุ่มชายรักร่วมเพศที่มีเชื้อสายเอเชียมีจำนวนมากที่สุด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ผู้ย้ายถิ่นคนไทยในออสเตรเลียรุ่นใหม่มีโอกาสจำกัดที่จะได้วีซ่าพำนักถาวรแต่ไม่ใช่จะเป็นไปไม่ได้ อย่างไรก็ตาม โอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมสู่ผู้ประกอบการในต่างประเทศยังเป็นเรื่องยากกว่าผู้ย้ายถิ่นรุ่นบุกเบิกเพราะจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนสูงและการแข่งขันสูง คนส่วนมากจึงทำงานเก็บเงินและถ้าหากไม่ได้แต่งงาน หรือไม่มีใครเป็นผู้รับรองสถานะเพื่อขอวีซ่าพำนักถาวรให้ก็จำเป็นต้องกลับประเทศไทย แต่กระนั้น การยอมที่จะทำงานแรงงานต่ำกว่าวุฒิการศึกษาของตัวเองชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นจากประเทศกำลังพัฒนาสู่ประเทศพัฒนาแล้วทั่วโลก และการย้ายถิ่นไปต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนากว่าอาจถือเป็นการเลื่อนชั้นทางสังคมในตัวของมันเอง เพราะการกลับบ้านยังมีสัญลักษณ์ของชัยชนะหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นเครื่องแต่งกาย ทักษะภาษาอังกฤษ ของฝากแก่ญาติพี่น้อง และความสามารถในการมีทุนตั้งตัว

ผู้เขียนมีเพื่อนนักเรียนไทยจำนวน 3 คนที่ขอวีซ่านักเรียนไปเรียนภาษาและปัจจุบันย้ายกลับประเทศไทยเมื่ออยู่ออสเตรเลียครบ 8 ปี ขณะที่อยู่ออสเตรเลีย พวกเขาทำงานร้านอาหารและงานใช้แรงงานอื่นๆ ซึ่งทำให้เก็บ

เงินได้ค่อนข้างมาก เพื่อนคนหนึ่งสามารถซื้อคอนโดมิเนียมในประเทศไทยไว้ให้เช่าได้ถึงสองแห่ง อีกคนมีเงินเก็บกลับมาทำธุรกิจร้านทำผมในบ้านเกิด และคนสุดท้ายส่งตัวเองไปเรียนภาษาจีนในประเทศจีน การยอมเลื่อนชั้นทางสังคมสู่ชั้นแรงงานแม้ตนเองจะจบการศึกษาระดับปริญญาตรีของพวกเขาในช่วงระยะเวลาหนึ่งสามารถทำให้กลายเป็นชนชั้นกลางที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นเมื่อย้ายถิ่นกลับมาสู่ประเทศบ้านเกิดได้

unashu

บทความนี้ใช้กรณีการย้ายถิ่นของคนไทยในออสเตรเลียในแต่ละยุคสมัยเพื่ออธิบายความเชื่อมโยงที่ไม่ได้มีเพียงการเชื่อมโยงเชิงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ระหว่างต้นทางกับปลายทาง แต่การย้ายถิ่นยังส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ทางสังคม กล่าวคือ ไม่เพียงแต่เคลื่อนย้ายเชิงกายภาพแล้วหยุดปักหลักที่ใดที่หนึ่ง แต่การเคลื่อนดังกล่าวยังส่งผลต่อสถานะทางสังคมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีพลวัต นอกจากนี้ บทความยังชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าเทคโนโลยีกาวิวัตน์จะทำให้คนสามารถเคลื่อนที่ได้ง่ายกว่าในยุคก่อน แต่ในความเป็นจริงผู้คนมีความสามารถในการเคลื่อนย้ายทางสังคมได้ไม่เท่ากัน บทความนี้ชี้ให้เห็นว่านโยบายการย้ายถิ่นในแต่ละช่วงเวลาของรัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการเคลื่อนย้ายทั้งรูปแบบของการย้ายถิ่นของคนรุ่นก่อนที่สามารถย้ายถิ่นและกลายเป็นพลเมืองของประเทศใหม่โดยกระบวนการที่ไม่ยุ่งยากและมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดี และการเคลื่อนย้ายหลายรูปแบบของผู้คนในรุ่นปัจจุบันที่มีทั้งการเคลื่อนแบบชั่วคราว การจัดการให้ตัวเองสามารถเคลื่อนที่ไปได้ และการพยายามที่จะปักหลักด้วยกลวิธีที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ แม้ว่าการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ เช่น ในกรณีของการย้ายถิ่นจากประเทศกำลังพัฒนาสู่ประเทศพัฒนาแล้วสามารถนำมาสู่การเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง (downward mobility) ดังที่ ฟิลิป เคลลี (Kelly, 2012) ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าการย้ายถิ่นระหว่างประเทศอาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงการก่อตัวทางชนชั้นและการเลื่อนชั้นทางสังคมทั้งที่สังคมต้นทางและปลายทางซึ่งในหลายกรณีแรงงานถูกลดความเชี่ยวชาญ ถูกทำให้ไร้ทักษะ และถูกเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลงกว่าการเป็นแรงงานในประเทศต้นทาง ซึ่งในกรณีประเทศออสเตรเลีย ภูมิหลังของผู้ย้ายถิ่นรุ่นปัจจุบันเป็นผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปที่สมัครวีซ่านักเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทั้งหาประสบการณ์ด้านการศึกษาและการทำงานเป็นระยะเวลาลั้นๆ และแม้ว่างานที่สามารถทำได้จะเป็นงานใช้แรงงานต่ำกว่าวุฒิการศึกษา แต่สถานะดังกล่าวไม่ได้หยุดนิ่งหรือมีลักษณะลงหลักปักฐานเสมอไป บทความนี้แสดงให้เห็นว่าภายใต้การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสถานะทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นมีลักษณะ “เลื่อนย้าย” มีพลวัต ไม่ได้มีลักษณะเพียงแต่ขึ้นหรือลง หรือพุ่งไปในทิศทางใดทางหนึ่ง ดังนั้นการจะทำความเข้าใจปรากฏการณ์การย้ายถิ่นในยุคสมัยใหม่จึงอาจไม่ใช่เพียงการพิจารณาการเคลื่อนที่ของผู้คนจากที่หนึ่งไปอยู่อีกที่หนึ่งเป็นระยะเวลานานๆ หรือสถานภาพหลังจากตั้งรกรากในประเทศปลายทางแล้ว หากแต่ต้องมองปรากฏการณ์อย่างเลื่อนไหลเชื่อมโยงกับบริบทอื่นๆ อย่างรอบคอบในบริบทของการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ. (2555). จำนวนประมาณการคนไทยในต่างประเทศที่มีสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลไทยตั้งอยู่. สืบค้นจาก <http://www.consular.go.th/main/contents/files/services-20120630-141533-674689.pdf>.
- ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์. (2559). สัมมาชีพกลางมวลดมิตรสหาย “ไทย-ออสเตรเลีย”: เครือข่ายทางสังคมของแรงงานนักเรียนไทยในออสเตรเลีย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 8(3), 267–289.
- ปกรณัม เชื้อแก้วจิตฺดา. (2559). คนกวาดถนน: คนเล็กในเมืองใหญ่. *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ (Proceedings) การสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 16 ประจำปี การศึกษา 2559. วันที่ 29–30 มิถุนายน พ.ศ.2560*, สืบค้นจาก <http://www.socsci.nu.ac.th/socant2017/downloads/proceeding/022.pdf>.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2553). *คนไกลบ้าน: คำให้การของคนไทยในสิงคโปร์*. สิงคโปร์: สมาคมเพื่อนแรงงานไทยในสิงคโปร์.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2557). *สตรีถือี้อีสานใหม่*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

สัมภาษณ์

- ไก่อ. (2014, 5 มกราคม). สัมภาษณ์.
- ข้าว. (2016, 25 สิงหาคม), สัมภาษณ์.
- เจสสิยา ทองศรีนุ่น. (2014, 22 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- เพชร นาตีสี่. (2014, 25 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

ภาษาอังกฤษ

- Australian Bureau of Statistics. (2015). Estimated resident population by country

- of birth–1992 to 2014, February 9, 2017. Retrieved from http://stat.data.abs.gov.au/Index.aspx?DataSetCode=ERP_COB.
- Australian Government. (2015). Gold Rush, April 13, 2017. Retrieved from <http://www.australia.gov.au/about-australia/australian-story/austn-gold-rush>.
- Barney, K. (2011). Land, livelihoods and remittances. *Critical Asian Studies*, 44(1), 57–83.
- Beasley, T., Hirsch, P., & Rungmanee, S. (2014). *Thailand in Australia*. Sydney: University of Sydney.
- City of Sydney. (2016). Community Profile: Language spoken at home, February 9, 2017. Retrieved from <http://profile.id.com.au/sydney/language?>
- Cresswell, T. (2006). *On the move: Mobility in the modern western world*. London: Routledge.
- Department of Immigration and Border Protection. (2017). Fact sheet – Abolition of the ‘White Australia’ Policy, March 31, 2017. Retrieved from <https://www.border.gov.au/about/corporate/information/fact-sheets/08abolition>.
- Department of Immigration and Citizenship. (2011). Community Information Summary: Thailand-Born, January 6, 2017. Retrieved from http://www.immi.gov.au/media/publications/statistics/comm-summ/_pdf/thailand.pdf.
- Favell, A., & Recchi, E. (2011). Social mobility and spatial mobility. In A. Favell & V. Guiraudon (Eds.), *Sociology of the European Union* (pp. 50–75). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hawthorne, L. (2010). How valuable is “two-step migration”? Labor market outcomes for international student migrants to Australia. *Asia and Pacific Migration Journal*, 19(1), 5–39.
- Hugo, G. (2006). Globalization and changes in Australian international migration. *Journal of Population Research*, 23(2), 107–134.
- Jupp, J. (1995). From ‘White Australia’ to ‘Part of Asia’: Recent shifts in Australian immigration policy towards the Region. *The International Migration Review*, 29(1), 207–228.
- Kaminer, M. (2015). A long way from home – Isaan villagers’ experience of farm-

- work in Israel, November 13, 2017. Retrieved from <http://isaanrecord.com/2015/10/15/guest-editorial-a-long-way-from-home-isaan-villagers-experience-of-farmwork-in-israel/>.
- Kaufmann, V., Bergman, M., & Joye, D. (2004). Motility: Mobility as capital. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(4), 745–756.
- Kelly, P. F. (2011). Migration, agrarian transition, and rural change in Southeast Asia. *Critical Asian Studies*, 43(4), 479–506.
- Kelly, P. F. (2012a). Class reproduction in a transitional agrarian setting: Youth trajectories in a peri-urban Philippine village. In J. Rigg and P. Vandergeest (Eds.), *Revisiting agrarian transformations: Localities, state and class in rural Southeast Asia*. Honolulu: University of Hawaii Press and National University of Singapore Press.
- Kelly, P. F. (2012b). Migration, transnationalism and the spaces of class identity. *Philippine Studies: Historical and Ethnographic Viewpoints*, 60(2), 153–86.
- Kendall, T. (2007). *Within China's orbit? China through the eyes of the Australian parliament*. Canberra: Parliamentary Library.
- Keyes, C. (2012). 'Cosmopolitan' villagers and populist democracy in Thailand. *South East Asia Research*, 20(3), 343–360.
- Khoo, S, Voigt-Graf, C., & Hugo, G. et al. (2003). Temporary skilled migration to Australia: The 457 visa sub-class. *People and Place*, 11(4), 27–40.
- Mills, M. B. (1999). *Thai women in the global labor force: Consuming desires, contested selves*. London: Rutgers University Press.
- Pratt, G. (1989). Reproduction, class, and the spatial structure of the city. In R. Peet and N. Thrift (Eds.), *New models in Geography* (pp.84–108). London: Unwin Hyman.
- Pratt, G. (1999). From registered nurse to registered nanny: Discursive geographics of Filipina domestic workers in Vancouver, B.C. *Economic Geography*, 75(3), 215–36.
- Rigg, J. (2005). *Living with transition in Laos: Market integration in Southeast Asia*. Oxon: Routledge.

- Rungmanee, S. (2014). The dynamic pathways of agrarian transformation in the Northeastern Thai-Lao borderland. *Australian Geographer*, 45(3), 341–354.
- Trupp, A. & Butratana, K. (2015). Cross-border marriage and socioeconomic mobility of Thai migrants in Austria. In สุรีย์พร พันพั่ง และคณะ (ป.ก.). *ประชากรและสังคม 2559 ประเทศไทยกับศตวรรษแห่งการย้ายถิ่นแห่งชาติ*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- UNDP. (2009). Human Development Report 2009, Overcoming barriers: Human mobility and development, November 23, 2017. Retrieved from http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/269/hdr_2009_en_complete.pdf.
- UNHCR. (2000). The State of The World's Refugees 2000: Fifty Years of Humanitarian Action, May 23, 2017. Retrieved from <http://www.unhcr.org/publications/sowr/4a4c754a9/state-worlds-refugees-2000-fifty-years-humanitarian-action.html>.
- Urry, J. (2000). *Sociology beyond societies: Mobilities for the twenty-first century*. London: Routledge.
- Yue, A. (2008). Same-sex migration in Australia: From interdependency to intimacy. *Journal of Lesbian and Gay Studies*, 14(2), 239–62.